

БИЛИ СМО ЖИВИ КОСТУРИ

Јула 1941. године одржан је збор сељака из Северова код Ариља. Збор је одржан код куће Јовише Јоковића. Говорио је Светолик Лазаревић. Тада сам предложио за члана Народноослободилачког одбора. Прихватио сам се дужности. Одмах сам почео радити на прикупљању оружја које су сељаци приликом расула бивше војске сакрили и сачували. Сакупљено оружје носили смо у штаб Ариљске партизанске чете, која се налазила крај куће Стева Чоловића у Радобуђи. Касније сам с друговима из села прикупљао храну, одећу и обућу за партизане. Народ у селу давао нам је све добровољно.

Касније сам са осталим члановима Народноослободилачког одбора организовао прикупљање и припремање хране за разне партизанске Јединице које су боравиле у селу, или су биле у пролазу, или у селу заноћиле.

Једном приликом је у кућама Павла и Бранислава Авакумовића у Северову боравила Пожешка партизанска чета. Ја сам организовао мешање хлеба, припремање јела и обезбеђење других потреба. Када се чета повукла на други терен, оставила је своју интендантуру са позадином и обезбеђењем. Једне ноћи у село су упали четници и напали на стражу која се налазила крај магацина Пожешке партизанске чете. Разбили су стражу, али су се убрзо повукли и нису успели да опљачкају магацин. На брзу руку сам организовао комшије те смо имовину интендантуре посакривали, а двојици партизана, који су се са мном били склонили, омогућили смо да умакну потери четника, Касније је дошла једна партизанска патрола, преузела и отерала већи део намирница, опреме и санитетског материјала који сам с комшијама сачувао. Остатак су најпосле запленили четници.

О повлачењу партизана према Санцаку нисам био обавештен, Свакодневно сам обављао углавном исте одборничке послове. У селу, изузев наше сеоске милиције, није било других снага. Неочекивано су ми у кућу упали четници. Одузели су ми пушку и премлатили ме, затим су ми наредили да са својим сином Милисавом, који је тада тек учио основну школу, пођем с воловима. Отерали

су нас у Роге, одакле смо превезли четничку кухињу до Крушчице. У Крушчици су малог Милисава пустили, а мене су затворили.

Поново сам премлаћен. Ту у затвору у Крушчици преживљавали смо сцене какве нисам могао замислити да се међу људима дешавају. Четници Пожешког одреда су упадали у затвор са гвозденим вилама и моткама, боли нас и тукли. Из људских тела плуштала је крв па је таваница затворске просторије била крвава. Било нас је укупно 74 друга у тој крвавој просторији. Од тога је 13 другова било осуђено на стрељање. Три дана смо у Крушчици тучени и понижавани, а затим нас је четнички капетан Словић извео из затвора, постројио и предао стражи која ће нас спровести за Ариље.

Пре него што смо одатле кренули, угледао сам потпоручника Радојка Ђурића, родом иначе из Врана код Ариља, који је овог пута био у улози четничког команданта. Једној десетини четника Ђурић је командовао:

— Пушке на преглед!

Извршио је преглед четничких пушака а онда рекао:

— Ајте, моји добровольци, да ону пашчад иобијемо!

Нисам тачно знао на кога се претња односи.

Кренули смо одатле према Ариљу. Код кафане Јова Марковића у Крушчици, наредише да станемо. Знам да су два сина Јова Марковића у партизанима и очекујем шта ће се ту догодити. Из кафане изведоше деветнаесторицу људи, партизана. Види се да су премлаћени, крвави, а повезани по двојица заједно. Четнички командант Радојко Ђурић истрча и оној четничкој десетини издаде наређење за стрељање.

Стрељаше их ту, пред нашим очима. Паде 19 добрих другова. Већина их је била из Годовика код Пожеге.

После тога нас поведоше даље. Успут, од Крушчице па све до Ариља, четници који нас спроводе, без престанка, нас туку кундацима и моткама. Скидали су са нас одела и обућу и давали нам своје дрошке или нас остављали голе и босе. Било је случајева да некоме од нас спадне стари, дотрајали опанак с ноге, али се ник није смео сагети да га узме и обује, већ је настављао у чарапама или бос.

Поред пута у Гривској на неколико места видели смо стрељане људе: на једном месту тројицу, на другом двојицу, а на трећем их је било најмање петоро. Нешто даље одатле, на путу према Радобуђи, срели смо групу брадатих четника који су терали повезане браћу Пауна и Јанка Савовића из Радобуђе. Знам да су се њих двојица међу првима придружили Стеву Чоловићу, Драгу и Ратку Јовановићу и постали борци Ариљске партизанске чете. Четници уз Пауна и Јанка воде још неколико партизана везаних, али њих не познајем. Касније сам дознао да су целу ову групу похватаних партизана четници одвели у Чичкову (данашње Радошево) и стрељали.

Воде нас даље и непрекидно туку. Помисао на бекство је искључена. Сваког часа смо очекивали метак у чело, ако не пре, а оно чим нас доведу у Ариље.

У Ариљу нас све затворише у учионице Основне школе. После злостављања у ариљској школи, поведоше нас даље у правцу Пожеге. Успут нас опет туку моткама и кундаче. У Пожеги су нас затворили у стари полицијски затворски подрум. Пошто није имало места, седели смо један другоме на колону, па се тако смењивали. Овде смо уз свакодневно батинање провели три дана. За то време четници су нас разврставали. Ја сам припао групи партизана одређеној да се спроведе у логор на Бањици.

У логору на Бањици дочекао нас је командант лошра Вујковић. Његови агенти су нас одмах гочели тући. . . Следећих дана исцрпљивали су нас поред батина вашке, глад и шуга. Многи су покушавали да се подигну с патоса, али су падали од несвестице. Од нормалних људи сишли смо на тежину до 35 килограма. Постали смо живи костури. . .

Сава БРКИЋ